

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Хом'як О. А.

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри початкової та дошкільної освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Дрикалович О. М.

*студент ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»
м. Рівне, Україна*

Розбудова інклюзивної системи в Україні потребує вирішення питання забезпечення права дітей дошкільного віку, котрі потребують додаткової освітньої підтримки, навчатися в середовищі однолітків. Пріоритетними стають питання організації і забезпечення закладом дошкільної освіти (ЗДО) умов для повноцінного інтелектуального, фізичного, морального й творчого розвитку дошкільників з особливими освітніми потребами (ООП). Діяльність інклюзивного закладу освіти, як інноваційного, залежить від активної й творчої участі його педагогів, рівня ефективності професійної взаємодії та роботи в команді для забезпечення освітніх потреб здобувачів освіти. Із запровадженням інклюзивного навчання в Україні розробка моделей психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання визначена як один із пріоритетних напрямів.

Дослідження різних аспектів організації освітнього середовища під кутом зору інклюзії набуває актуальності і привертає науковий інтерес чималої кількості вчених: С. Дерябо, Є. Клімов, В. Лебедев, В. Орлов, В. Панов, В. Рубцов, Н. Селіванова, В. Слободчиков, С. Тарасов, В. Ясвін та ін. (створення різних концептуально-структурних моделей освітнього середовища); А. Колупаєва, Г. Нікуліна, Л. Сердюк, П. Таланчук та ін. (наукове обґрунтування концептуальних засад навчання осіб з особливими освітніми потребами в інклюзивному освітньому середовищі); Н. Борисова, Е. Данілавічюте, А. Колупаєва, Н. Компанець, С. Литовченко, М. Малофеев, Л. Шипіцина та ін. (дослідження проблем взаємодії фахівців психолого-педагогічного профілю в межах інклюзивного освітнього середовища).

Однією з важливих умов впровадження інклюзивної освіти у закладі дошкільної освіти є організація професійного співробітництва, результатом якого має стати, сприятливе для різнобічного розвитку дошкільників з особливими освітніми потребами освітнє середовище. Особливістю психолого-педагогічного супроводу в умовах інклюзії в ЗДО є індивідуальний підхід до вирішення завдань особистісного розвитку, навчання і виховання дитини дошкільного віку. Його успішний результат залежить від координованості дій усіх фахівців [7].

Так, А. Адлер переконував, що допомога і підтримка здатна компенсувати неповноцінність і перетворити слабкість у силу. Психологічна допомога та підтримка спрямовані на: соціальне пристосування, прийняття соціально схвалюваних зразків поведінки як критеріїв душевного здоров'я; лікування душі, пов'язані з орієнтацією на досягнення життєвих цілей, моральності, цілісності, здатності любити; набуття особистістю психологічної свободи в умовах суспільства, що пригнічує і нівелює особистість [1].

Психолого-педагогічний супровід дитини з особливими освітніми потребами в інклюзивному закладі – це взаємоузгоджена комплексна діяльність команди фахівців та батьків дитини, спрямована на створення необхідних умов, що сприяють розвитку

особистості дитини, засвоєнню нею знань, умінь і навичок, успішній адаптації, її самореалізації та інтеграції в соціум [4].

Психолого-педагогічний супровід дитини з особливими освітніми потребами в інклюзивному закладі дошкільної освіти забезпечує мультидисциплінарна команда фахівців, кожен член якої виконує свої функції.

Мультидисциплінарна команда інклюзивної освіти – це група фахівців та батьків дитини, об'єднаних спільною метою, виконанням завдань і спільним підходом, для реалізації яких вона підтримує всередині команди взаємну відповідальність [6 с. 69].

До складу команди супроводу дитини з ООП у закладі дошкільної освіти входять як постійні, так і залучені фахівці. Постійні учасники: директор або вихователь-методист, вихователь, асистент вихователя, практичний психолог, соціальний педагог, вчитель-дефектолог (з урахуванням освітніх потреб дитини з ООП), вчитель-реабілітолог та батьки або законні представники дитини з ООП тощо. До складу залучених фахівців входять медичний працівник закладу освіти, лікар, асистент дитини, спеціалісти системи соціального захисту населення, служби у справах дітей тощо.

Психолого-педагогічний супровід можна також розглядати як програму зустрічей, спілкування психолога, корекційного педагога з дітьми, спрямовану на створення умов для прояву і розвитку особистісних цілей. Зважаючи на те, що однією зі специфічних закономірностей розвитку дитини з психофізичними порушеннями є дефіцит інформації про навколишнє середовище, ускладнюється розвиток комунікативної діяльності. Відтак, важливим завданням команди психолого-педагогічного супроводу є розробка програм, спрямованих на розвиток комунікації дітей з ООП, що дозволять набутти важливих життєвих компетентностей і навички успішної соціалізації [3].

М. Бітянова розуміє психолого-педагогічний супровід як систему професійної діяльності мультидисциплінарної команди, метою якої є організація співпраці з дитиною, спрямована на самопізнання, пошук шляхів саморегуляції з внутрішнім світом і системою стосунків [2]. Така співпраця сприяє реалізації можливостей команди застосовувати свої знання, практичні уміння та підходи для покращення якості викладання. Колектив ЗДО має адаптувати, модифікувати освітнє середовище таким чином, щоб воно було максимально прийнятним, сприятливим для реалізації освітніх, розвивальних та виховних завдань. Необхідно допомогти дитині в розв'язанні тих проблем, що виникають у неї при взаємодії з цим оточенням.

І. Малишевська акцентує увагу на системній ролі у формуванні інклюзивного освітнього середовища, командної, корпоративної форми взаємодії фахівців освітнього закладу, які об'єднуються для психолого-педагогічного супроводу дітей з ООП. Дослідниця наголошує, що для ефективного функціонування освітньої інклюзії принципово необхідна взаємодія професіоналів: вони повинні злагоджено взаємодіяти у роботі з кожною конкретною дитиною. Найскладніша проблема у цьому – об'єднання професійних знань. Інтеграція професіоналів – це продуктивна спільна робота з дитиною: не сума різноспрямованих впливів різних фахівців, а єдиний системний вплив, вироблений спільними зусиллями психолого-педагогічних фахівців різних профілів [5].

Важливою частиною команди супроводу дитини з особливими освітніми потребами є батьки. Вони є першими учителями своєї дитини, джерелом важливої інформації, необхідної для ефективної організації психолого-педагогічного супроводу їхньої дитини.

Важливо наголосити, що перебування дитини з ООП в ЗДО без психолого-педагогічного супроводу є стихійною або формальною інклюзією, яка приносить лише шкоду і гальмує процес реального впровадження справжнього інклюзивного навчання. Зважаючи на це, психолого-педагогічний супровід є комплексною системою заходів з організації освітнього процесу та розвитку дитини, передбачена індивідуальною програмою розвитку, взаємодія фахівців, які входять до його складу, має ґрунтуватись на таких принципах:

- повага до індивідуальних особливостей дитини з ООП;

- дотримання інтересів дитини з ООП, недопущення дискримінації та порушення її прав;
- командний підхід – комплексність психолого-педагогічного супроводу (супровід дитини з особливими освітніми потребами має здійснюватися на основі комплексного підходу: аналізу порушень функцій розвитку дитини);
- неперервність супроводу (супровід має бути постійним і неперервним, починаючи з раннього віку і протягом дорослого життя);
- системність роботи (робота фахівців має відбуватись в системі, за якої кожна дія і стратегія члена команди відповідають не лише меті окремого спеціаліста, а й є засобом реалізації загальної мети психолого-педагогічного супроводу дитини);
- конфіденційність та дотримання етичних принципів;
- міжвідомча співпраця – узгодженість роботи;
- активна співпраця з батьками дитини з ООП, залучення їх до освітнього процесу та розроблення індивідуальної програми розвитку.

До завдань команди психолого-педагогічного супроводу в ЗДО відносимо: комплексне оцінювання розвитку дитини дошкільного віку з ООП; організація освіти дітей дошкільного віку в середовищі ЗДО у комплексному поєднанні з корекційно-розвитковими заняттями; збереження та зміцнення здоров'я дітей з ООП; різнобічний розвиток дитини з ООП, виявлення її задатків та здібностей, формування інтересів і потреб; надання у процесі навчання та розвитку комплексних психолого-педагогічних послуг дитині дошкільного віку з урахуванням стану її здоров'я, особливостей психофізичного розвитку, освітніх потреб.

До вирішення вищезазначених завдань фахівці команди психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП повинні бути готові. О. Таранченко, О. Федоренко наголошують на актуальності забезпечення якісної підготовки, перепідготовки педагогічних кадрів та профільних фахівців для забезпечення надання якісної освіти та послуг супроводу осіб з ООП в умовах інклюзії [8; 9].

Таким чином, проаналізувавши вищезазначене, робимо висновок, що для забезпечення ефективного інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами та для успішної роботи команди психолого-педагогічного супроводу в середовищі ЗДО, є необхідним створення таких умов:

- раннє виявлення порушень розвитку і надання психолого-педагогічної допомоги;
- комплексна психолого-педагогічна оцінка розвитку дитини з встановленням особливих освітніх потреб та позитивних сторін розвитку дитини;
- організація та доступність інклюзивної дошкільної освіти, її наступність із шкільною інклюзією;
- психологічна готовність дитини та її батьків до навчання спільно з однолітками з типовим розвитком; тісна співпраця з батьками, консультування батьків щодо розвитку дитини, особливостей методів її виховання і розвитку дитини;
- формування психологічної, когнітивної та методичної компетентності вихователів ЗДО для здійснення фахового супроводу дітей з ООП в умовах інклюзії.

Література:

1. Адлер, А. Наука жить. Киев : Port-Royal, 1997. 288 с.
2. Бітянова М. Р. Психолог у школі : зміст діяльності і технології. Київ. : Главник, 2007. 160 с.
3. Васьківська, С. В. Соціально-психологічний супровід клієнтів: Технологія ведення консультативного діалогу : навч. посіб. Київ : В. Главник, 2006. 128 с.
4. Колупаєва А.А., Данілавичюте Е.А., Литовченко С.В. Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі: навчально-методичний посібник. Київ : Видавнича група «А.С.К.», 2012. 192 с.
5. Малишевська І. А. Організація командної професійної діяльності психолого-педагогічних фахівців в умовах інклюзивного освітнього середовища : Навч.-метод. посібник. Умань : «ВПЦ» Візаві, 2017. 130 с.

6. Миронова С.П. Нова українська школа: особливості організації освітнього процесу учнів початкової школи в інклюзивних класах: навч.-метод. посібник. Тернопіль: Астон, 2020. 176 с.

7. Освіта дітей з особливими потребами: від інституалізації до інклюзії: зб. тез доповідей: ред. колегія В. В. Засенко, А. А. Колупаєва, Н. І. Лазаренко, З. П. Ленів. Вінниця : «Планер», 2016. 416 с.

8. Таранченко О. М. Генезис національної системи освіти осіб з порушеннями слуху : дис.... докт. пед. наук. Київ, 2013. 528 с.

9. Федоренко О. Ф. Педагогічний супровід молодших школярів зі зниженим слухом в умовах інклюзивного навчання : автореф. дис. ... канд. пед. наук. Київ, 2015. 20 с

ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Хом'як О. А.

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри початкової та дошкільної освіти

Оніщук І. В.

магістрантка I курсу, спеціальності 012 «Дошкільна освіта»

ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет

імені академіка Степана Дем'янчука»

м. Рівне, Україна

Останніми роками все більше уваги приділяється питанням рівного доступу до якісної освіти, поліпшення умов навчання дітей, зокрема дошкільного віку, з особливими освітніми потребами (ООП), підтримці інклюзивної освіти, яка вважається основною освітньою інновацією XXI століття. У зв'язку з цим, важливістю набуває перехід від усвідомлення необхідності завдань гуманізації виховання в інклюзивному освітньому просторі до практичного освоєння цінностей розвитку особистості. Відтак, актуалізується проблема педагогічної толерантності.

Сучасний стан розвитку людини і суспільства вимагає від особистості високого рівня її загальної культури, моральних якостей і порозуміння між людьми, яке набуває значимості в загальному глобальному процесі інтеграції й асиміляції культур. У цих умовах встановлення меж світоглядної всюдозволеності стає імперативом, а формування толерантності – пріоритетним завданням педагогіки.

Право дітей з відхиленнями в розвитку навчатися в закладах освіти за місцем проживання разом з однолітками закріплено в ряді міжнародних документів ООН: Загальній декларації прав людини, Конвенції про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти, Конвенції про права дитини, Всесвітній декларації про освіту для всіх, Саламанській декларації, Дакарських рамок дій, Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю, Інчхонській декларації та ін. Зокрема, «Інчхонська декларація. Освіта – 2030: забезпечення загальної інклюзивної і справедливої якісної освіти на навчання упродовж усього життя», прийнята у 2015 році на Всесвітньому форумі з питань освіти, який відбувся за підтримки ЮНЕСКО, закликає держави усіляко сприяти впровадженню інклюзивної освіти і забезпечити кожній людині можливість здобувати її упродовж життя.

Провідне місце толерантності в системі ціннісно-цільових пріоритетів освіти актуалізували в наукових працях О. Асмолов, І. Бех, Б. Гершунський, О. Грива, І. Пчелінцева, В. Шалін. Різні аспекти формування толерантної особистості школярів і